

ЮДІН ЗОРЕСЛАВ МИХАЙЛОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції,
кандидат юридичних наук, доцент

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО ВПЛИВУ

У сучасних правових реаліях проблематика, що охоплюється теоретичною сферою правового контрактивізму, є доволі широкою. Однак найбільш фундаментальне значення мають ті аспекти цієї комплексної теорії, які виходять на питання правового регулювання, координації і ролі договору в дії права назагал. Сучасне право усе більшою мірою тяжіє до децентралізованих моделей впливу на суспільні відносини, що є наслідком поступової втрати державою монополії на правове регулювання. Сьогодні вкрай актуальними стають питання правового плюралізму й неофіційного права. Це посилює тенденцію відходу від установлених теоретичних схем пояснення механізму дії права, націлених насамперед на правотворчу і правозастосовну діяльність держави. Договірна сфера поступово набуває статусу пріоритетної форми правового впливу не лише в рамках приватноправової сфери, але й у багатьох публічних площинах.

У цілому, теоретична проблематика дії права сьогодні стає усе більш складною. З одного боку, неможливо відмовитися від тих концепцій правового впливу і правового регулювання, які формувалися упродовж минулого століття, але з іншого боку, стає усе складніше застосовувати їх на практиці для пояснення специфіки різних напрямів і рівнів правового впливу. Особливо помітним це є на тлі поступового відходу від парадигми регулювання до парадигми координації.

Зауважимо, що поняття правового регулювання сьогодні зазнає значних змін в частині розуміння його змісту, механізмів впливу на поведінку суб'єктів права тощо. Деякі правознавці кризи класичних моделей правового регулювання безпосередньо пов'язують з кризою самого права, його ціннісних основ і цивілізаційних підвалин [1, с. 485–487], що несуть в собі яскраво виражений етатистський елемент. Однак, держава сьогодні не є монополістом у сфері створення й застосування права, що посилюється тенденціями делегування державних функцій за межі державного апарату. Посилення позицій м'якого права, яке часто має неофіційне походження, лише підтверджує цю тезу. Усе частіше право, створюване за межами офіційних правотворчих процедур, набуває високого рівня авторитетності серед своїх суб'єктів, і часто навіть становить конкуренцію правовому регулюванню, що походить від держави.

Натомість, часто поняття «регулювання» використовується у більш широкому контексті, співпадаючи, по суті, зі змістом поняття правового впливу. Наприклад, Ю. М. Оборотов наполягає на доцільності розрізнення нормативного і ненормативного правового регулювання [2, с. 42]. Ідея такого розрізнення полягає в тому, що нормативне регулювання здійснюється за рахунок встановлення раціональних та однакових правил поведінки – норм, тоді як засобами ненормативного регулювання виступають директиви, цінності й інформація.

Таким чином, коли поняття правового регулювання розглядається як таке, що охоплює і нормативні, і ненормативні елементи, воно по суті збігається за своїм обсягом з поняттям правового впливу. Це важливо, оскільки часто правовий вплив як такий, що здійснюється через правові засоби (механізм правового регулювання), а також цінності, директиви й інформацію, зумовлює появу правових комунікацій ще до того, як відбувається наділення їх учасників правами й обов'язками. Правовий вплив, на відміну від цілеспрямованого й раціонального правового регулювання, має невибірковий характер, що дозволяє праву з'являтися у формі переконаності суб'єктів в його наявності там, де його поки офіційно не встановлено.

Ідея компромісу як рушійної сили правового впливу (чи то у формі правового регулювання, чи то в інших його формах) не обов'язково пов'язана з конфліктом, навіть у найбільш м'якому розумінні цього слова як певної суперечності. Компроміс має подвійну темпоральну спрямованість: у минуле й майбутнє. Коли йдеться про необхідність досягнення компромісу в певній локальній ситуації, то він дійсно нерозривно пов'язаний з тим, що між двома або більше сторонами є протиріччя, базоване на різній інтерпретації фактів чи на відмінностях в інтересах, що їх ці сторони переслідують. І в цьому сенсі компроміс таки є наслідком чи результатом конфлікту. Однак глибинна сила компромісу полягає в тому, що після вирішення конфлікту компроміс не вичерпує своєї сили: він продовжує діяти, якщо його підтримують сторони конфлікту. Ба навіть більше, компроміс може «пережити» сторін конфлікту, відірватися від оригінальної проблеми чи суперечності, які привела до його появи і набути власної сутності. За таких умов колись досягнутий компроміс стає частиною нормативної реальності, певного роду угодою, яка соціально підтримується тими, між ким потенційно може виникнути конфлікт. За такої ролі компроміс діє у перспективному вимірі, його нормативна сила спрямована в майбутнє.

Згода, баланс інтересів і взаємні поступки є усім тим, що напряду пов'язані з проблематикою контрактивізму й більш конкретно – із загальноправовим феноменом договору. Однак зв'язок між договором та загальною природою правового впливу, який, своєю чергою, націлений на компроміс, є доволі непростим предметом для аналізу.

Фундаментальне розрізнення правового впливу і правового регулювання, що охоплює також окремі аспекти політико-правової проблематики компромісу, відіграє принципову роль для теорії правового контрактивізму. Однак фундаментально важливою є теза, що договори виступають засобом не регулювання, а координації, що сприяє встановленню їх змістовно залежної легітимності. У цьому зв'язку, на тлі тенденції децентралізації правового впливу, договори мають перспективу поступово стати центральною ланкою правової координації.

Список використаної літератури:

1. Алексеев С. С. Крушение права. Polemические заметки. Екатеринбург: Институт частного права, 2009., с. 16; Якушев П. А. Культурные факторы действия права. Юридическая техника. 2016. № 10. С. 485–487.
2. Оборотов Ю. Н. Теория государства и права (прагматический курс). Одеса: Юридична література, 2008., с. 42.

СКУРІХІН СЕРГІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції,
кандидат юридичних наук, доцент

СПІВВІДНОШЕННЯ ПРАВОВОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ

Формування правової культури, підвищення рівня правосвідомості та правового мислення багато в чому залежать від процесів правової соціалізації і правового виховання. І хоча права соціалізація і правове виховання активно досліджувалися в юриспруденції протягом останніх десятиліть, серед вчених до теперішнього часу не сформувалося однозначного уявлення про співвідношення цих явищ. Так, прихильники педагогічної концепції, як правило, визначають правову соціалізацію поряд із індивідуалізацією як елементи процесу правового виховання, його механізми, котрі визначають зміст і методи відповідно колективістського та індивідуалістського виховання [1, с. 19]. Деякі вчені розглядають правове виховання та правову соціалізацію як різні, але безумовно тісно взаємопов'язані між собою процеси, правове виховання, при цьому, пов'язане з правовим впливом, а права соціалізація — зі сприйняттям індивідом цього впливу [2, с. 526] і включенням його до системи правовідносин в суспільстві [3, с. 114]. Правове виховання може розумітись у широкому і вузькому сенсі. У широкому сенсі — це довготривалий процес впливу на право-